

газопроводів «Дружба» і газ з України почав надходити до Чехословаччини та Австрії і тільки після побудови гілки газопроводу Ямал-Ужгород, в західні країни пішов газ із сибірських родовищ.

За результати проведеного дослідження треба вказати, що ознаки російського колоніалізму нічим не відрізнялись від підходів з реалізації такої політики в інших частинах світу. Це було воєнне вторгнення, розміщення військових гарнізонів, встановлення колоніальної адміністрації, використання «поселенческого» колоніалізму. Особливістю радянської моделі була системна боротьба з використанням української мови шляхом зменшення видань українськомовних книжок та журналів, а також масовий перехід шкіл на російську мову. В усі історичні часи проведення колоніальної політики проходило з експлуатацією українських природних ресурсів, які хижацькі винищувались, чим було нанесено значні збитки для економіки України.

Список використаних джерел:

1. Абашин С.Н. Был ли СССР колониальной империей? URL: <https://eusp.org/events/moskva-by-li-sssr-kolonialnoj-imperiej>

Юркевич М.В.

Голова господарського суду Львівської області

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЛІСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Актуальність теми обумовлена критичним станом у сфері охорони українських лісів, що пов'язано з надмірною експлуатацією, незаконними рубками та знищенням лісів. Одним з елементів охорони лісів є інститут юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства. Розгляд цього питання вимагає аналізу стану джерельної бази дослідження, що дає змогу виявити проблеми, які

потребують більш детальної уваги з боку дослідників. В історико-правовій науці прийнято застосовувати схему, побудовану на особливостях внутрішньої форми, єдності походження, змісту і призначення джерела. Виходячи з цього, систему джерел дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства можна поділити на такі групи: 1) нормативно-правові джерела; 2) матеріали юридичної практики та приватноправові документи; 3) наративні джерела.

I. *Нормативно-правові джерела* є найбільшими за кількістю та обсягом. До їх числа належать, насамперед, Коротка та Поширена редакції «Руської Правди», списки якої неодноразово публікувалися. При дослідженні даної теми використовуються тексти цієї пам'ятки права, опубліковані у монографії Б.Д. Грекова «Русская Правда» 1940 р. Литовсько-польський період української правової історії представлений численними актами великокнязівського законодавства, серед яких Судебник Казимира 1468 р., розміщений у «Христоматии по истории русского права» М.Ф. Владимирського-Буданова, а також у монографії С.Г. Ковальової «Судебник великого князя Казимира Ягайловича 1468 року». До важливих джерел права у Великому князівстві Литовському належать локальні нормативно-правові акти, а саме, місцеві (обласні) привілеї, які видавались правителями. Таки документи містилися у книгах «Очерки истории Литовского-Русского государства до Люблинской Унии» М.К. Любавського та «Суд і судочинство на українських землях у XIV–XVI ст.» П.П. Музиченка. Важливе значення для дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства мають Статути Великого князівства Литовського 1529 р., 1566 р., 1588 р., опубліковані науковцями Одеської національної юридичної академії. В якості джерела дослідження використовувався Лісовий Устав Великого князівства Литовського 1567 р., перекладений О.І. Логвіненко, а також монографія Д. Ващука «Населення Київщини та Волині і великокнязівська влада в XV–XVI ст.», в якій містяться тексти привілеїв, наданих правителями князівства окремим регіонам. Період існування Козацько-Гетьманські держави досліджувався на основі збірки «Документи Богдана Хмельницького», виданої у 1961 р. Гетьманські універсали, присвячені

охороні лісів, зберігаються у фондах «Генеральна військова канцелярія», «Колекція документів київської археологічної комісії», що знаходяться у Центральному державному історичному архіві України. Розглядалися, зокрема, Універсал гетьмана Б. Хмельницького про юридичну відповідальність за рубки в лісах і сіножатях Максимівського монастиря, універсали гетьманів Д. Апостола, І. Скоропадського, К. Розумовського про заборону вирубки лісів. Імперське законодавство стосовно юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства аналізувалося на основі видання «Полное собрание законов Российской империи» 1830 та 1888 років, книги М.О. Воскресенського «Законодательные акты Петра I». В якості джерел права використовувалися австрійські нормативно-правові акти, які торкалися питань охорони лісів та відповідальності за їх пошкодження чи знищення, серед яких Лісовий закон 1852 р., Гірничий закон 1884 р., Галицькі крайові Мисливські закони 1897 та 1909 років, Гірничо-поліційні приписи, видані Краківським Гірничим старостом у 1897 р.

Радянський період досліджувався на підставі аналізу нормативно-правових актів, опублікованих у «Збірнику узаконень і розпоряджень Робочо-Селянського Уряду України», що пізніше видавався під назвою «Збірник постанов Уряду УРСР». Для дослідження даної проблеми залучалися постанови Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів УСРР, декрет РНК УСРР «Про охорону лісів», спільна постанова Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) і Народного комісаріату охорони здоров'я Радянської Росії «Про охорону зеленої площі садів, приміських лісів та інших зелених насаджень». Питання відповідальності за порушення лісового законодавства знайшли відображення у Законі «Про ліси в УСРР» 1923 р., Лісовому кодексі УРСР 1979 р., у якому, зокрема, було встановлено види порушень у цій сфері, за які винні притягувалися до кримінальної, адміністративної чи цивільно-правової відповідальності. Також використовувалися документи, розміщені у виданні «Відомості Верховної Ради УРСР», матеріали постійних комісій Верховної Ради УРСР з охорони природи.

Сучасне лісове законодавство України вивчалось за допомогою періодичних видань Верховної Ради України, Президента України,

Кабінету Міністрів України, у яких публікуються нормативно-правові акти різного характеру, що регулюють дану галузь, основним серед них є, зокрема, Лісовий кодекс України 1994 р. (чинною є редакція 2006 р.). Крім цього, використовувалася також інформація, опублікована в електронних засобах, розміщена на сайтах органів державної влади й Державного комітету лісового господарства України, а з кінця 2010 р. – Державного агентства лісових ресурсів, а також у двотомному виданні «Лісове законодавство України» 2003 р. До нормативно-правових актів останніх років, що стосуються юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства, належать закони «Про оцінку впливу на довкілля» 2017 р. та «Про національну інфраструктуру геополітичних даних» 2020 р., а також постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010–2015», дія якої продовжена до 2020 р.

II. Важливою складовою джерельної бази дослідження є матеріали *юридичної практики та приватноправові документи*. До їх числа відносяться матеріали юридичної практики часів Київської Русі, відтворені у дослідженнях П. Мрочек-Дроздовського «Исследования о Русской Правде», В. Сергеевича «Древности русского права», Б.А. Рибакowa «Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв.». Значна кількість актів застосування права містить архів Великого князівства Литовського – Литовська метрика, матеріали якої неодноразово друкувались цілком чи у складі різного роду зібрань документів, а також у збірці «Акты, относящиеся к истории Западной России» та у виданні «Литовська Метрика», підготовленому у 2019 р. Д. Вашуком. Інформацію про особливості державного устрою, характер лісових відносин та відповідальність за порушення лісового законодавства у Великому князівстві Литовському отримано з робіт М.В. Довнар-Запольського. Зокрема, у його монографії «Очерки по организации западно-русского крестьянства в XVI веке» наведено значну кількість правових документів стосовно лісових відносин: листи великих князів, пам'ятні записи, окремі привілеї, видані різними правителями. В іншій праці цього автора «Государственное хозяйство Великого княжества Литовского при Ягеллонах» наведено інформацію про розміри грошової данини за користування лісами,

штрафні санкції, прибутки окремих господарств та характеристика угідь. Велике значення в систематизації українського лісового законодавства мало видання у 1926 р. довідкового посібника «Лесное законодательство Украины» за редакцією заступника Наркома земельних справ УСРР Ф.С. Чумало, до якого увійшли нормативні акти, видані державними органами влади УСРР до 1926 р., і надані коментарі до законодавчих актів з питань регулювання лісової галузі.

III. Третю групу джерел дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства складають *нративні джерела* – мемуари, подорожні записи, публіцистичні твори, літописи та ін. До їх числа належать періодичні видання органів державної влади різних часів, що публікували документи політичних партій і громадських об'єднань, серед яких: газети «Робітнича газета» 1918 р., «Киевская мысль» 1918 р., «Правда»; журнали: «Лесопромышленный вестник» 1917 р., у якому опубліковані «Временные правила об охране лесов и их рубке», «Лесной журнал» за 1917 р. Значна частина важливої інформації була отримана із газет «Правда», «Известия», «Правда Украины», різні журнали: «Лесное хозяйство», що видався з 1940-го по 1997 р., «Лесопромышленное дело» (1922–1934 рр.), «Лесная промышленность», «Лесной журнал» (1966–1995 рр.), «Лісова, паперова і деревообробна промисловість» (1960–1966 рр.), «Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість» (1973–2009 рр.), «Лесоводство и агролесомелиорация» (1965–1991 рр., 1991–2010 рр.), «Лесное хозяйство, лесопромышленность и топливо», а також емігрантський журнал «Тризуб», що видавався у Парижі.

З метою розумінні процесу становлення юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства, використовувалися роботи І.П. Бородіна, А.А. Браунера, В.М. Воронцова, Б.С. Райкова. Особливості застосування норм юридичної відповідальності за правопорушення у даній сфері вивчалися на підстав монографій Д.К. Соловйова «Мисливські закони» 1892 р., М.І. Кутепова «Царські полковання» 1913 р., Е.О. Корноухова «Про особливості служби бровників, стрільців птахівників» 1913 р.

У радянський період публікувалися різні популярні брошури, присвячені питанням охорони лісів. Значна кількість таких праць

з'явилася під час реалізації «сталінського плану перетворення природи» 1948 р., який передбачав створення значних лісних масивів у різних регіонах СРСР, а також на території УРСР. Деякі аспекти проблематики дослідження юридичної відповідальності за порушення лісового господарства розглядалися у працях Б.Г. Іваницького, М.Ю. Шаповала, П.І. Лук'янова, О.І. Бовіна, В.Я. Колданова, А.Г. Солдатова, С.А. Генсерука, В.Я. Мунтяна, В.П. Вакалюка та ін.

Таким чином, зібрана джерельна база дозволяє у повному обсязі розглянути питання зародження, формування та становлення юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства.